

prilagođeni ljudskoj evoluiranoj prirodi. Umjesto pravih interakcija licem u lice za koje smo evoluirali, nove komunikacijske tehnologije pružaju prividni osjećaj zajednice i lažne interakcije s drugim ljudima koje nas ultimativno ne zadovoljavaju jer preko njih ne dobivamo adekvatan emocionalni feedback, a kao jedan od dokaza tome u prilog uzima i povišenu stopu suicida kod tinejdžera u SAD-u i drugdje u svijetu.

Ispravnost mnogih od ovih teza se, naravno, vrti oko ispravnosti ishodišne pretpostavke da veliki čovjekoliki majmuni nude adekvatan, ili dovoljno dobar, uvid u biologiju ljudske prirode te da evolucijske promjene koje su nastupile u odnosu na zadnjeg zajedničkog pretka koje dijelimo s postojećim velikim majmunima nisu toliko dramatične da bi predstavljale nešto više od nadogradnje koja ne mijenja ništa fundamentalno.

Turner svoje teze često suprotstavlja drugim evolucijskim pristupima ponašanju koje, po njemu, krivo pretpostavljaju da su određena ponašanja pod kontrolom genskih programa, poput formiranja (srodničkih) skupina. Greška evolucijskih psihologa po njemu je što kreću od sadašnjih obrazaca ponašanja ljudi i iz njih „obrnutim inženjeringom“ pokušavaju zaključiti o njihovoj krajnjoj funkciji. Problem je, smatra, što se pritom teško mogu razdvojiti biološki od kulturnih utjecaja. To razgraničavanje lakše je provesti metodom kojom se on služi; naime preko kladističke analize utvrditi ono što nam je zajedničko s postojećim velikim majmunima te uzeti to nasljeđe kao temelj koji je prirodna selekcija „nadogradila“.

Ipak, teško se oteti dojmu da se Turner često upušta u karikirani prikaz evolucijske

psihologije, obračunavajući se s „ljudima od slame“ kada njihove teze poistovjećuje s nekim rigidnim i determinističkim „bio-programima“.

Aleksandar Joksić

Claudio Casera
BIOLOŠKO-DINAMIČKO
VOČARSTVO

Centar dr. Rudolfa Steinera, Donji
Kraljevec, 2021., 61 str.

Biodinamička poljoprivreda pojam je koji je svijetu predstavio dr. Rudolf Steiner, učenjak, filozof i mislilac svjetskog glasa. Rođen 1861. u Međimurju, preciznije u Donjem Kraljevcu, bio je dijete austrijskih roditelja. Njegov je otac bio telegrafist na državnoj željeznici, te je stoga Steinerovo djetinjstvo obilježeno čestim selidbama. Tako se većina Steinerova djelovanja odvijala na području ondašnje Austro-Ugarske Carevine i Švicarske.

Početak 20. stoljeća počinje razvoj intenzivne poljoprivrede i konvencionalne proizvodnje kakvu danas poznajemo. U to vrijeme svijet je već bila potresla velika kriza krumpira u Irskoj, koja je sredinom 19. stoljeća odnijela 750.000 života. Razdoblje Prvog svjetskog rata nametnulo je potrebu za enormnim količinama hrane kojom su se hranile vojske. Potražnja je bila najizraženija 20-ih godina 20. stoljeća.

Kao rješenje tih povećanih zahtjeva za hranom, pojavljuje se „čudotvorna pomoć biljkama“ – mineralna gnojiva i kemijska zaštita. Krajem 19. i početkom 20. stoljeća kreće najveća ekspanzija uporabe mineral-

nih gnojiva kao i njihov progresivni razvoj. U isto vrijeme započinje i intenzivan rad na hibridizaciji biljaka. Mendelov sustav nasljeđivanja, koji je ustanovljen 1866., razrađuje se, a unapređuje se i genetika na području stvaranju visokoprinosnih križanaca – rad na žitaricama (Herman Nilsson-Ehle, 1901), hibridima kukuruza (Edward Murray East, George Harrison Shull, 1905). Sve to rezultira visokoprinosnom poljoprivredom i velikim količinama proizvedene hrane.

No, postavljaju se pitanja kakva je kvaliteta tako proizvedene hrane i što se uistinu događa s biljkama? Na tragu tog pitanja dr. Steineru pristupa grupa poljoprivrednika, koja je uvidjela na svojim poljima smanjenu otpornost biljaka, sve lošiju kvalitetu plodova, a s vremenom i smanjen prinos uslijed nepoštivanja plodoreda i svih zakona koje nalaže priroda. Sredinom 1924., od 7. do 16. lipnja, dr. Steiner priprema devetodnevno savjetovanje poljoprivrednika u Koberwitzu kraj Breslaua, a zaključno predavanje održano je 20. lipnja 1924. u Dornachu. To savjetovanje postalo je poznato kao „Poljoprivredni tečaj – duhovno znanstvene osnove za napredak poljoprivrede“. Kroz niz predavanja dr. Steiner prenosi znanje o usklađivanju životnih ritmova, praćenju prirodnih pojava, kao i utjecaju okoline na rast i razvoj biljaka i životinja. Pojašnjava i obrađuje teme vezane uz gospodarenje koje je samoodrživo i samodostatno, očuvanje kvalitete hrane ali i čovjekova okoliša. Promiče pojam suživota čovjeka i prirode, te blagodati koje donosi hrana uzgojena na biodinamički način. Rezultat navedenih predavanja jest dugoročno znanstveno i praktično istraživanje biodinamičke poljoprivrede, koje u narednom razdoblju nastavljaju Steinerovi učenici.

Današnje stanje biodinamičke poljoprivrede doživljava eksponencijalni razvoj, kako proizvođača i ponude tako i potražnje za proizvodima ove vrste poljoprivredne proizvodnje. Uzimajući u obzir kako je upravo biodinamička poljoprivreda prvi certificirani način proizvodnje uopće u povijesti, koji je iznio stroge smjernice i upute za proizvodnju, upravo ona predstavlja stariju sestru ekološke poljoprivrede, koja će se kasnije u povijesti pojaviti i razviti u čitavom svijetu. Biodinamička poljoprivreda zapravo je nadstandard ekološke proizvodnje i jedan od najpoznatijih i najprepoznatljivijih sustava certifikacije koje danas poznajemo.

Tako zahtjevna poljoprivredna proizvodnja predstavlja izazov proizvođačima koji kroz cjeloživotno učenje moraju ovladati tehnikama i načelima biodinamike. Stoga je u Donjem Kraljevcu 2007. osnovan Centar dr. Rudolfa Steinera, kao centralno mjesto okupljanja Steinerovih učenika. Primarno je orijentiran na edukacije i prijenos znanja u poljoprivredi, prvenstveno ekološkoj i biodinamičkoj. Centar dr. Rudolfa Steinera upravlja i njegovom rodnom kućom te zajedno s njom čini jednu od glavnih turističkih atrakcija Međimurja, koja privlači velik broj posjetitelja.

Kroz dugogodišnji rad na terenu s proizvođačima, pojavljuje se konstantno jedan problem – nedostatak stručne literature iz područja ekološke, a posebice biodinamičke poljoprivrede. Prijevodima stručne literature pokušava se doskočiti tome problemu i ponuditi osnovna materija koja može odgovoriti na pitanja koja se pojavljuju u radu. Prva u nizu prevedenih knjiga jest „Biolško-dinamičko voćarstvo 1“, što je zapravo zapis predavanja koja je održao talijanski biodinamički stručnjak Claudio

Casera u Borovnici (Slovenija), 28. i 29. studenog 2009.

Biodinamički proizvođači susreću se s problemima koji su više-manje prisutni u svim voćarskim proizvodnjama u Europi, i trebaju stručnu pomoć oko rješavanja situacija u njihovim voćnjacima. Iskustvo dugogodišnjih praktičara pokazalo se nezamjenjivim u pristupu i pomoći oko rješavanja problema na koje nailaze proizvođači u svojem svakodnevnom radu. Gospodin Casera dugogodišnji je iskusni voćar iz Južnog Tirola koji je nesebično podijelio svoja znanja i iskustva s polaznicima predavanja. Iscrpna edukacija pokazala se izuzetno interesantnom velikom broju slušača, te je kroz zapis koji je preveden na hrvatski jezik, ta materija postala dostupna i našim proizvođačima.

Konceptualno, knjiga započinje uvodnim dijelom koji predstavlja proizvođača i njegove prakse, iskustva koje je stekao kao i osnovne informacije o proizvodnim prostorima i nekima od specifičnosti biodinamičke proizvodnje Južnog Tirola.

Središnji dio opisuje sve pojavnosti u biodinamičkoj proizvodnji s kojima se susreću proizvođači. Upravo specifičnost biodinamičke poljoprivrede najvećim je dijelom tema ovog dijela knjige, koji obrađuje izradu i primjenu biodinamičkih preparata. U biodinamici, većina zaštitnih sredstva, gnojiva i dodataka u proizvodnji proizvodi se na samom imanju i zbog toga iziskuje puno znanja o načinima izrade i primjene preparata. Nastavno na izlaganje g. Casere, na kraju predavanja nalaze se odgovori na pitanja polaznika u vezi problema na koje nailaze u svojim poljima i nasadima.

Završni dio knjige vrlo iscrpno pristupa tematici biodinamičkih pripravaka – pri-

pravaka za škropljenje i kompost, njihovoj proizvodnji i primjeni, te skladištenju. Kako je primjena biodinamičkih pripravaka u proizvodnji specifična i obavezna, neophodno je bilo izložiti rekapitulaciju svakoga od njih i približiti ih čitateljima knjige. Tako je opisana izrada pripravaka za škropljenje 500 i 501, te svih kompostnih pripravaka 502-508, kao i njihovo skladištenje i primjena. Nadalje, dane su recepture i za biodinamičke preparate koje koristimo u zaštiti voćaka: premaza za stabla i paste za stabla te izrada prepariranog gnoja iz bačve po Mariji Thun, odnosno Fladena.

Ovo je tek prvi u nizu prijevoda stručnih knjiga koje planira izdati Centar dr. Rudolfa Steinera, i već u kratkom vremenu, koliko je dostupna našim proizvođačima, pokazala se vrlo traženom. Imajmo na umu kako je znanje jedina stvar koju nam nitko ne može oduzeti, stoga je neophodno proširivati bazen znanja o praktičnoj biodinamičkoj proizvodnji iz kojeg se mogu crpiti informacije i tako olakšavati svakodnevni rad biodinamičkih proizvođača. Stoga prijevodi knjiga poput Caserine predstavljaju dobrodošlu pomoć poljoprivrednicima koji su se već odlučili za biodinamički način proizvodnje, kao i onima koje zanima taj način uzgoja te žele o njemu dobiti više informacija, nakon čega s primjenom biodinamičkih načela mogu započeti i u praksi.

Amalka Vukelić